

Эмпатикалық қызмет және оның құралдары

Көркем мәтіндер — адамзаттың сезімдері мен эмоцияларын терең көрсететін өнер туындылары. Олар автор мен оқырман арасындағы эмоционалдық байланысты орнатып, қоғамның мәдени және психологиялық аспектілерін зерттеуге мүмкіндік береді.

Эмпатия — бұл басқа адамдардың эмоцияларын, сезімдерін және тәжірибелерін түсіну және қабылдау қабілеті. Көркем мәтіндер, олардың құрылымы мен мазмұны арқылы, оқырмандарға эмоционалдық тәжірибені беріп, олардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына ықпал етеді.

- ❖ *Көркем мәтіндерде **эмпатиялық қызметтің** басты мақсаты — оқырмандар мен автор арасында эмоционалдық байланыс орнату. Көркем шығармаларда кейіпкерлердің ішкі сезімдері, эмоциялары және өмірлік тәжірибелері баяндалады, бұл оқырмандарға сол кейіпкерлердің жағдайын түсініп, олардың эмоцияларымен бөлісуге мүмкіндік береді.*
- ❖ ***Эмпатиялық қызмет** көркем мәтіннің әсерін арттырады, өйткені ол оқырмандарды шығарманың мазмұнымен тереңірек байланыстырады. Оқырман кейіпкердің өміріндегі қиындықтарды, қуаныштарын және қайғыларын сезіне отырып, оның ішкі әлеміне еніп, шығарманың тереңдігіне бойлайды. Мысалы, әдеби шығармаларда автор кейіпкерлердің күресіндегі эмоцияларды дәл жеткізе отырып, оқырмандардың жүрегіне жол табады.*

Көркем мәтіндерде **символизм** — эмпатиялық қызметті жүзеге асырудың маңызды құралдарының бірі. Символдар арқылы автор белгілі бір эмоцияларды, жағдайларды немесе идеяларды жеткізеді. Мысалы, табиғат көріністері немесе кейіпкерлердің ішкі сезімдерін білдіретін объектілер символикалық мәнге ие болады.

Кейіпкерлердің даму динамикасы

Көркем мәтіндердегі кейіпкерлердің дамуы мен өзгеруі — эмпатиялық қызметті нығайтатын фактор. Оқиғалар барысында кейіпкерлердің ішкі әлемі, сезімдері мен ойлары ашылады, бұл оқырмандарға олардың көзқарастары мен жағдайларын түсінуге көмектеседі.

Сюжет және конфликт

Сюжет құрылымы мен конфликт — эмпатиялық қызметтің маңызды құрамдас бөліктері. Конфликттер кейіпкерлердің эмоционалды жағдайын ашуға мүмкіндік береді, олар арқылы оқырмандар кейіпкерлердің ішкі тербелістерін сезінеді.

Тіл және стиль

- Көркем мәтіндегі тіл мен стиль — эмпатияны күшейту үшін маңызды құрал. Автордың пайдаланатын тілдік әдістері, метафоралар, бейнелеу құралдары оқырманның эмоционалдық реакциясын қозғайды.

Мысалы, поэтикалық тіл мен көркем образдар арқылы автор сезімдер мен эмоцияларды күшейтіп, оқырманның эмоциялық күйіне әсер етуі мүмкін. Бұл тұрғыда, автордың тілдік шеберлігі шығарманың эмоционалдық әсерін арттыруда шешуші рөл атқарады.

Эмпатияның психологиялық аспектілері

Көркем мәтіндегі эмпатиялық қызмет психологиялық тұрғыдан да зерттеледі. Эмпатия — бұл адам психологиясының маңызды аспектісі. Оқырмандардың шығарманы қабылдауы, автордың кейіпкерлер арқылы ұсынған эмоцияларын түсінуі, олардың психологиялық жағдайларына, соның ішінде стресске, күйзеліске, қуанышқа немесе бақытқа байланысты.

Оқырмандар көркем мәтінді оқыған кезде, олардың эмоциялық күйі кейіпкерлердің жағдайымен байланысады. Эмпатияның психологиялық аспектілері көркем шығармаларды оқу кезінде адамның сезімдерін және ішкі күйін жақсартуға ықпал етуі мүмкін.

Қорытынды

- ❖ *Көркем мәтіндегі эмпатиялық қызмет — бұл оқырмандар мен автор арасындағы эмоционалдық байланысты орнатуға мүмкіндік беретін маңызды процесс. Символизм, кейіпкерлердің даму динамикасы, сюжет пен конфликт, сондай-ақ тіл мен стиль — эмпатиялық қызметті жүзеге асыратын негізгі құралдар.*
- ❖ *Көркем шығармалар арқылы авторлар оқырмандарға терең эмоционалдық тәжірибе ұсынып, олардың адамгершілік қасиеттерін дамытады. Эмпатияның күшті сезімі арқылы көркем мәтіндер адамзаттың ішкі әлемін түсінуге, оны тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді.*
- ❖ *Көркем әдебиет — бұл қоғамның мәдени және психологиялық қорын байытуда маңызды рөл атқарады, сонымен қатар адамның эмоционалдық жағдайын жақсартуға септігін тигізеді.*

1. Көркем мәтіндегі эмпатиялық қызметтің негізгі мақсаты не?

- A) Автордың идеяларын жеткізу
- B) Оқырмандармен эмоционалдық байланыс орнату
- C) Шығарманың ұзақтығын арттыру
- D) Кейіпкерлерді таныстыру

Жауап: B) Оқырмандармен эмоционалдық байланыс орнату

2. Көркем мәтіндерде символизм не үшін қолданылады?

- A) Мазмұнды күрделендіру үшін
- B) Кейіпкерлердің физикалық сипаттамасын сипаттау үшін
- C) Эмоцияларды және идеяларды жеткізу үшін
- D) Оқиғаны баяндау үшін

Жауап: C) Эмоцияларды және идеяларды жеткізу үшін

3. Көркем мәтіндегі кейіпкерлердің даму динамикасы неге ықпал етеді?

- A) Оқиға желісін баяулатуға
- B) Оқырмандардың кейіпкерлердің эмоцияларымен байланысуына
- C) Шығарманың сюжетін өзгертетін элементтер қосуға
- D) Тіл мен стильді әртараптандыруға

Жауап: B) Оқырмандардың кейіпкерлердің эмоцияларымен байланысуына

4. Сюжеттегі конфликттердің рөлі неде?

- A) Оқиғаны қызықты етуде
- B) Кейіпкерлер арасындағы байланыстарды нығайтуда
- C) Эмпатиялық қызметті күшейтуге
- D) Шығарма ұзақтығын ұлғайтуда

Жауап: C) Эмпатиялық қызметті күшейтуге

5. Көркем мәтіндерде тіл мен стиль қандай қызмет атқарады?

- A) Тек ақпараттық мәліметтерді жеткізуде
- B) Оқырмандардың эмоциялық реакцияларын қозғауда
- C) Кейіпкерлерді толық таныстыруда
- D) Оқиғаның баяндалуының жылдамдығын анықтауда

Жауап: B) Оқырмандардың эмоциялық реакцияларын қозғауда

6. Эмпатияның психологиялық аспектілері неге байланысты?

- A) Оқырмандардың білім деңгейіне
- B) Оқырмандар мен кейіпкерлердің эмоционалдық күйіне
- C) Шығарманың жанрына
- D) Оқиғаның географиялық орнына

Жауап: B) Оқырмандар мен кейіпкерлердің эмоционалдық күйіне

7. Символизмді қолдану авторға не береді?

- A) Тек шығарманың көркемдігін арттыру
- B) Эмоциялар мен жағдайларды тереңірек жеткізу
- C) Оқырман назарын тарту
- D) Шығармаға ғылыми дәлелдер қосу

Жауап: B) Эмоциялар мен жағдайларды тереңірек жеткізу

8. Көркем мәтіндегі кейіпкерлердің күресі неден туындайды?

- A) Олардың ішкі дүниелерінен
- B) Олардың физикалық күшінен
- C) Олардың әлеуметтік статусынан
- D) Олардың білім деңгейінен

Жауап: A) Олардың ішкі дүниелерінен

9. Көркем шығармаларды оқыған кезде оқырман неге дайын болуы керек?

- A) Тек сюжетке назар аударуға
- B) Эмоционалдық байланыс жасауға
- C) Тек кейіпкерлердің физикалық аспектілеріне
- D) Тек ғылыми негіздемелерді іздеуге

Жауап: B) Эмоционалдық байланыс жасауға

10. Эмпатия не үшін маңызды?

- A) Оқырмандардың кітап оқуға деген қызығушылығын арттыру үшін
- B) Оқырмандар мен кейіпкерлер арасындағы байланысты нығайту үшін
- C) Тек шығарма мазмұнын тереңдету үшін
- D) Оқырмандардың білім деңгейін жоғарылату үшін

Жауап: B) Оқырмандар мен кейіпкерлер арасындағы байланысты нығайту үшін

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Әбділдин М. Көркем мәтіннің тілдік құрылымы: теория және практика. Алматы: Ғылым. (2010).
2. Сейітов Н. Эмпатия және оның мәдениеттегі рөлі Астана: Елорданың университеті. (2015).
3. Асанов А. Көркем әдебиеттегі кейіпкер бейнесі: теориялық және практикалық аспектілер Алматы: ҚазҰУ баспасы. (2018).
4. Мұқашева Г. Көркем мәтіндегі эмоция мен сезімнің көрінісі Шымкент: ОҚМУ баспасы. (2017).
5. Қабдолова Б. Көркем мәтін мен оның семантикалық құрылымы Алматы: Қазақ университеті. (2014).
6. Бейсенова Ж. Әдебиет теориясы: түсініктер мен анықтамалар. Астана: Фолиант. (2019).
7. Жұмабаева С. Эмпатияның көркем мәтіндердегі орны. Алматы: Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. (2020).
8. Нұрпейісова А. Көркем әдебиеттегі эмоционалдық контекст Алматы: Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті. (2016).
9. Ибраимов Т. Көркем мәтін: құрылымы мен мағынасы. Алматы: Жазушы.
10. Кұрғанбек Қ. Көркем әдебиет пен психология: эмпатиялық байланыс Алматы: Мектеп. (2021).

Назарларыңызға рахмет!